

ПРОГРАМ

1. Увод

Српска напредна странка у Републици Српској конституисана је у намјери да својим политичким дјеловањем допринесе коначној стабилизацији и убрзаном развоју Републике Српске, њеној пуној афирмацији и еманципацији, а то је једино могуће уколико грађани Републике Српске коначно добију шансу да живе живот достојан човјека, што подразумијева да престану бити таоцима импотентне политичке олигархије, која од завршетка рата упорно и досљедно спречава грађане Српске да својим радом, знањем и вјештинама изграде амбијент који карактеришу елементарне вриједности нашег народа: одговорност, честитост и правичност.

Напредњаци у потпуности дијеле мишљење грађана да је једини начин да се избјегне колапс Републике Српске, у чије темеље су саздани животи и здравље најбољих њених синова, спровођење радикалних и системских економских реформи, успостављање пуне владавине права и досљедна афирмација принципа правне државе, стварање потпуно новог концепта функционисања јавне администрације, усклађивање образовног система са реалним потребама тржишта, креирање динамичне демографске политике са учинковитимпронаталитетним мјерама, заштита и афирмација српске културне баштине, као и посебна пажња и однос према осјетљивим друштвеним категоријама: омладини, женама, ратним војним инвалидима, пензионерима и свим осталим угроженим категоријама становништва.

Српска напредна странка у свом бићу и по идеолошком профилу јесте народна и демо-хришћанска странка, чије је политичко ткиво саткано од најпозитивнијих вриједности и достигнућа наше народне демократије, а које су промовисали такве моралне и интелектуалне величине као што су Слободан Јовановић, Стојан Новаковић, Јован Цвијић и други. Те вриједности односе се, с једне стране, на правну државу, која је заснована на грађанском друштву, хришћанским етичким принципима и идеји националне еманципације, а, с друге, на заједницу у којој је човјек потпуно слободан да у потпуности испољи своју индивидуалност и креативност, с једином обавезом да тиме не угрожава слободу и интегритет другог човјека. Сматрамо да се на тај начин једино омогућује како појединцу, тако и заједници и држави да се реализују у пуном капацитету њихови интереси, који се тиме доводе у стање баланса и хармоније, а не колизије, како је често био случај у нашој прошлости.

Српска напредна странка по карактеру свог политичког дјеловања јесте странка која тражи и спроводи системске реформе у друштву и држави, јер смо чврсто увјерени да без озбиљних и суштинских промјена неће бити помака напријед у нашој заједници, којој су те и такве промјене насушно потребне. Напредњаци никад неће бирати популарност и власт на уштрб реформи које су неопходне како би се заједница помјерила са мртве тачке, и резултате свог рада тражићемо у ефектима које је наше политичко дјеловање имало на побољшање животног стандарда грађана и еманципацију Републике Српске, а не у анкетама које се тичу рејтинга политичких субјеката. Јер, ми смо израз воље грађана за промјенама и бољим животом, и постојимо управо због грађана, а не обрнуто.

Српска напредна странка, иако формално недавно конституисана, јесте странка са дубоким коријенима у историји српског политичког живота. Она је формирана у Србији још осамдесетих година деветнаестог вијека, и била је носилац најозбиљнијих друштвених и државних реформи које је тадашња Србија остварила. У програму Напредне странке из 1889. године стоји: чланови ове странке "остају и даље верни начелу напретка српског", усвајајући начело "да радња и борба за српски народ значи да се ради за самосталност, ускрс и јединство Срба. Да се за самосталност Срба не може радити успешније него у пуној слози са просветом и образованошћу светском, а пазећи увек народне потребе и на велике интересе будућности српске. Да Напредна странка, остајући верна начелу напретка у народном и државном животу, настави свој рад на томе: да се уставност истински развија за све и свакога, да закон и ред постану светиња у земљи, да се сузбија насиље и озго и оздо, да се родољубље српско оличава у стварноме раду, да у српском државном животу извојују победу знање и поштење, да се истинита просвета креће упоредо са просветом напредних народа и да се сузбија полутанство, да се привредно стање Срба унапређује и да се Србија приближава економској независности својој, да, поштујући самосталност и праведне аспирације других народа, ради на томе да се поштује самосталност и да се остварују праведне аспирације народа српског“.

Можемо са поносом истаћи да остајемо потпуно привржени наведеним вриједностима, идеалима и циљевима које су напредњаци формулисали прије више од једног вијека, с тим да ћемо их, наравно, допунити и реализовати користећи методе и технологије модерног времена. Тиме се још једном показује да идеја сталног напретка, усавшавања и развоја итекако има своје историјско упориште у српском народу, те да смо као грађани, народ и држава имали најбоље резултате управо онда кад су напредњаци били у позицији да управљају државним механизмима. Увјерени смо да је народ поново спреман да пружи своју несумњиву подршку оваквим идејама, и даћемо све од себе да указано повјерење грађана максимално оправдамо.

Такође, са поносом истичемо и да смо у братској вези са Српском напредном странком у Србији, која његује исте вриједности као и ми. Имамо исте идеале, исте циљеве и исту снажну жељу да покренемо снажан талас позитивних промјена у Српској и Србији, а које ће резултирати бољим животом свих наших грађана. Увјерени смо да ћемо синергијским дјеловањем успјети да Србију и Српску приближимо онолико колико смо и сами међусобно блиски.

2. Наша визија Републике Српске: напредна и еманципована Српска

Република Српска за напредњаке представља најоптималнији механизам заштите и афирмације интереса свих њених грађана, који кроз њу могу да најефикасније реализују своје економске, културне, националне и све друге легитимне потребе и тежње. За нас Република Српска није приватни феуд финансијско-политичке олигархије, нити је средство над којим се бјесомучно изживљава троми и неефикасни бирократски апарат. Исто тако, за нас Српска није нити мјесто у којем било ко ко нијеизабран на демократски начин вољом њених грађана може да кроји судбину тих истих грађана, као што је дио ОХР-а и дијела тзв. међународне заједницемао, нажалост, лошу навику да се на сличан начин понаша, неријетко у садејству са домаћом политичком олигархијом.

Визија Српске на којој инсистирају српски напредњаци јесте сљедећа: република у којој су њени грађани једини носиоци суверенитета, и од којих потиче цјелокупни државни, национални, економски, културни и сваки други развој.

Напредњаци сматрају да је народ састављен од слободних и еманципованих грађана, људи са именом и презименом, чије је основно људско право да се осјећају дијелом неке националне заједнице. То право нико не може и не смије да им оспори. Потпуно смо увјерени, а то увјерење утемељено је у елементарним актима на којима је заснован међународни правни поредак, да се

на тај начин општепризнатим демократским методама оптимално реализују национални и државни интереси сваког народа, па и српског, јер се само траже она права и слободе који и иначе припадају грађанима, а самим тим и народима, при том потпуно поштујући права и слободе других.

Напредњаци потпуно су посвећени његовању најнапреднијих демократских начела, за која сматрамо да извиру и да су кохерентна нашој народној демократској традицији. Увјерени смо да Република Српска једино може опстати као демократска и правна држава, у којој су слободе њених грађана неприкосновене у дијелу док се њима не повређују слободе других грађана. За нас је одговорност у корелацији са правима и слободама, јер без ње друштвом владају анархија, криминал и аморал. Управо је одговорност један од наших политичких слогана, и увијек и на сваком мјесту ћемо подсећати јавност на њен фундаментални значај у здравом функционисању наше заједнице. Сматрамо да је неодговорност један од кључних разлога због кога грађани Српске данас живе живот недостојан човјека, и као предводници новог таласа у политичкој еволуцији Републике Српске обавезујемо се да ће наше дјеловање увијек бити одговорно, транспарентно и одмјерено, како би имали право да исто тражимо и од других.

Очување народне традиције мора бити превасходна брига свих Срба, усмјерена ка свеобухватном развијању српске националне свијести и патриотизма, који ће бити у функцији јачања демократског погледа на свијет и неспојив са било каквим притисцима. Истинито приказивање збивања из прошлости и садашњости је морална обавеза која чува достојанство нашег народа и понос личности. Трудимо се да однегујемо нове генерације које ће бити поносне на припадност свом народу и одане земљи свог рођења и постојбини предака.

Не вријеђајући и не угрожавајући никога, не потцењујући друге народе и њихове историје, развијаћемо нашу народну традицију на исконским темељима схватања правде, морала и слободе, те јачању политичког, економског, духовно-православног и културног јединства српског народа, као и јачању међусобне слоге, разумијевања, толеранције и солидарности.

Напредњаци цијене да Република Српска располаже са довољно, али не и превише ресурса, да би њени грађани могли да живе у привредно развијеној држави. Потпуно смо увјерени да развојна стратегија Српске мора бити заснована на знању и индивидуалној креативности и иновативности њених грађана, при чему држава треба да помаже, а не да одмаже. Наиме, наш политички мото јесте „јак грађанин, јака Српска“, и цијенимо да без богатог, слободног и срећног грађанина, као носиоца суверенитета, нема нити богате, слободне и срећне Српске. Цијенимо да морају коначно да се искоријене негативни рецидиви тоталитарног режима који је педесетак година након Другог свјетског рата системски поништавао значај и улогу грађанина у заједници. Према томе, држава мора престати да се понаша патерналистички према грађанима, јер је њено такво понашање суштински лицемјерно, с обзиром да ничим до сада није помогла да њени грађани живе боље. Грађани морају преузети одговорност за своје животе и благостање, при чему држава треба да их ослободи стега које им је наметнула, а које се огледају у пљачкашком фискалном систему, чудовишном бирократском апарату, аморалном правосудном систему, густој шуми управних процедура која је оковала привредну иницијативу и дубоко корумпираном политичком систему.

Наша визија напредне Српске јесте она у којој грађани могу да за један дан да региструју привредно предузеће, са пореском политиком која је у потпуности прилагођена могућностима и потребама пореских обвезника. Наша визија подразумијева Српску у којој је управни систем заснован на електронској управи (е-управа), која омогућује грађанима да уз помоћ рачунара и свог матичног броја једноставно, ефикасно и јефтино ријешавају ствари које им данас одузимају срамотно много енергије, времена и новца. У нашој визији, дакле, нема мјеста за бирократске готоване, који гутају огромну народну енергију и ресурсе, а при том не да ништа конструктивно не чине, него још и коче ствари и легло су корупције у друштву. Напредна Српска јесте она у којој се људи школују да могу да живе од свог поштеног рада, а не да траже начин како да се домогну државних јасли, или да се окрећу криминогеним активностима. Наша

визија напредне Српске такође подразумијева оштру и бескомпромисну борбу против корупције у правосудном систему и његове спреге са финансијско-политичком олигархијом. Правосудни систем постоји због грађана и правде, а не због тајкуна, и свако ко другачије мисли у том систему-неће га се још дуго питати, чим се буде питало српских напредњака. Одлучни смо да објавимо немилосрдан рат криминалцима, и у тој намјери нас нико и ништа неће зауставити.

У нашој визији Српске шансу да воде заједницу добијају они који имају највише знања и честитости, а не они са највише полтронства у себи. Уопште, знање је на примарном мјесту код српских напредњака. Желимо да кад се каже Република Српска да се помисли управо на земљу знања, марљивости и одговорности. У том смислу, желимо да поново у (политички) дискурс вратимо појам „просвјећени патриотизам“, који је својевремено формулисао Слободан Јовановић, а који се односи и указује на посебан значај знања и сталног образовања и усавршавања, као неопходних услова за развој и просперитет појединца и заједнице.

Наша визија подразумијева децентрализовану Републику Српску, у којој се власт приближује грађанима, са што више механизма непосредне демократије. Понављамо, власт и држава постоје због грађана, а не обрнуто, и, сходно томе, потребно је и успоставити адекватне механизме одлучивања грађана који своје упориште имају у суверенитету тих истих грађана.

Процес децентрализације подразумијева излагање напредњака за пренос овлашћења са нивоа републике на локалне самоуправе за све области живота и рада за које су директно заинтересовани грађани који би у локалу могли управљати овим областима и уређивати их у складу са потребама локалне заједнице.

Задатак Републике Српске у процесу децентрализације је и да омогући локалним заједницама приступ средствима неопходним за инфраструктурне пројекте значајне за локалне самоуправе, те да укине све бирократске препреке које доводе до одлагања или онемогућавања реализације овако значајних пројеката у локалу. Такође, неопходно је да власт на нивоу Републике спроводи равномјерно своје инфраструктурне пројекте на подручју цијеле Српске, тако да се за нпр. мрежу ауто путева распишу истовремено концесије за више концесионара, који ће разне планиране дионице истовремено изграђивати на различитим подручјима Републике.

Српска напредна странка се залаже и за развој регионалних центара у Српској, као што су Приједор, Добој, Бијељина, Зворник, Источно Сарајево, Фоча, Требиње, а који ће бити покретачи и ослонци развоја у свом окружању и за мање локалне заједнице. У циљу децентрализације основаће се и уреди Владе Републике Српске у регионалним центрима гдје ће грађани моћи остваривати своја права исто као и у Административном центру РС у Бањој Луци, а такође српски напредњаци залагаће се и за пренос сједишта републичких органа и организација и у друге центре Републике Српске и на тај начин допринијети равномјерном развоју целокупне Републике Српске.

С обзиром да се у последње вријеме због сложених економско-политичких прилика Срби из Брчког исељавају у друге крајеве РС, Србију и иностранство, један од битних задатака је формирање координационог тима у Брчко дистрикту БиХ за остваривање односа и сарадње између Владе РС и њених ресорних министарстава са српском популацијом која тамо живи, а све у циљу њиховог економско-социјалног јачања и слања јасне политичке поруке и истинске подршке да нису остављени и заборављени од Републике Српске.

У циљу децентрализације у оквиру реформе пореског система неопходно је општинама дати већа овлашћења у утврђивању пореске основе и пореске стопе на порезе на имовину, те овлашћења општинама да врше контролу наплате пореза на имовину и да приходи од ових пореза иду већим дијелом у буџет локалних самоуправа. На овај начин се креирају алтернативни извори јавних прихода за локалне самоуправе, унапређује децентрализација и општинска фискална аутономија и побољшава позиција локалних власти.

Према свему наведеноме, јасно је да је напредна Српска земља срећних, духовно испуњених, честитих, марљивих, одговорних и материјално обезбјеђених грађана. Напредна Српска је праведна заједница, у којој је знање основа цјелокупног развоја. Напредна Српска, лишена стега бирократског апарата и процедура, са здравим правосудним системом, са образованом радном снагом- оаза је за инвеститоре, који имају све предуслове да на поштен и одговоран начин зарађују у Републици Српској, а да од тога директну корист имају и грађани Српске, а не само политичко-финансијска олигархија, као што је до сад био случај.

Та и таква Српска, природно, постаје еманципована, стабилна и одговорна, и њена међународна репутација добија на тежини. Цијенимо да је у таквој ситуацији знатно лакше реализовати наше легитимне националне и државне интересе, потпуно поштујући норме међународног права и интересе других политичких субјеката.

Напредњаци живе своју визију, и употријебиће све своје капацитете, енергију и ресурсе да та визија чим прије постане стварност Републике Српске.

3. Република Српска: правна држава

Ми немамо било какве дилеме око тога да судбина Републике Српске понајвише зависи од тога да ли ће она бити држава у којој владају правда и усвојени правни стандарди и норме или ће се, као што је био случај до сада, наставити са једном лицемјерном праксом према којој у Српској формално постоје усвојени правни акти, али који се не односе на оне који су блиски финансијско-политичкој олигархији. Потпуно смо увјерени да је кључни национални и државни испит управо везан за спремност да Српском коначно завладају право и правда, и сматрамо да уколико тај испит не положимо највишом оцјеном-Република Српска ће суштински убрзо да ишчезне.

Цијенимо да је у Српској до сад исувише често долазило до колизије између правних норми, а њихове примјене поготово, и правде, као елементарне вриједности на којој је заснована наша заједница. Српски напредњаци оштро се противе таквој погубној пракси. Наша идеја јесте да правда мора да надахњује како законодавца који креира и усваја правне норме, те управу која спроводи исте, али и цијели правосудни систем, који је ту да се стара о досљедном поштовању тих правних норми. Сматрамо да је веома индикативна чињеница да су грађани изгубили повјерење у домаће правосудје, што понајбоље свједочи о томе да је правде све мање у нашем правосудном систему. Такав став грађана сугерише да је цијели систем изгубио легитимитет, и ми ћемо учинити све што буде у нашој моћи да грађани поново стекну повјерење у домаће правосудне институције.

Неопходост правне државе и поштовања права и закона огледа се и у привлачењу страних инвестиција, гдје ни један инвеститор не жели да улаже свој новац у подручја за која није сигуран да ће његове инвестиције бити обезбјеђене и сигурне, што је тренутно случај са Републиком Српском.

Наш план је јасан: желимо да изградимо Републику Српску у којој ће се закони и остали правни акти доносити са циљем да побољшају живот грађана, и који ће бити у потпуној корелацији са елементарним принципима правичности. Ти и такви закони и остали правни акти примјењиваће се на исти начин према свима који се налазе у истој ситуацији коју третира односна правна норма, односно правосудни систем ће правично да третира сваког грађанина, при чему нико не смије да буде дискриминисан, било позитивно или негативно.

Залажемо се за то да Српска буде препознатљива по највишем могућем степену поштовања људских права и слобода, а који су саставни дио развојка хришћанске цивилизације. У суштини, човјекову слободу ограничава једино слобода другог човјека, и правне норме требају

формално да верификују такво начело, док правосудне институције морају да осигурају досљедну примјену тих правних норми. Залажемо се за пуну примјену уставних норми о правима и слободама човјека и грађанина, а потпуно смо посвећени и његовању норми и принципа Универзалне декларације о људским правима, Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, као и свих осталих међународних аката који цивилизацијски унапређују положај, права и слободе човјека.

Српска напредна странка недвосмислено подржава начело тродиобе власти на законодавну, извршну и судску, при чему је судска власт независна од утицаја законодавне, а поготово извршне, али која није независна и од правде и правичности, а како је данас, нажалост, често случај. Стога, инсистирамо да, с једне стране, судство буде потпуно слободно у обављању своје функције, при чему се подразумијева да је ослобођено од сваког притиска како законодавне и извршне власти, као и било каквог утицаја финансијске олигархије и различитих интересних група, док, с друге стране, мора бити потпуно отворено за аргументоване примједбе јавности на рад правосуђа, јер не постоје грађани због правосудног система, већ обрнуто.

Српска напредна странка увијек ће се залагати да судије и тужиоци несметано обављају своје дужности, али ће, исто тако, инсистирати на објављивању и редовном ажурирању имовинских картица носиоца правосудних функција, учешћу јавности у правосудним поступцима, као и већој заступљености поштених и одговорних грађана у раду Високог судског и тужилачког савјета.

Судови су кључни стуб државне власти по питању правне државе и владавине права. Неодговорним и антидејтонским поступањем политичких опонената Српске напредне странке у Републици Српској и самим тим, противника Републике Српске, надлежности за избор судија и тужилаца пренијете су на ниво БиХ, тако да је основан Високи судијски и тужилачки савјет БиХ, који бира и именује судије и тужиоце.

Тренутна ситуација је таква да одлуке о именовању судија и тужилаца доноси Високи судски и тужилачки савјет БиХ, сама процедура је нетранспарентна и не зна се коме овај Савјет полаже рачуне и одговорност за свој рад, у саставу овог овог савјета су представници ОХР-а, па се поставља питање независности судства у коме учествују страни држављани.

Српска напредна странка се залаже за враћање надлежности за избор судија и тужилаца на ниво Републике Српске и за формирање посебних савјета за судије и тужиоце, с обзиром да су ове двије функције дијаметрално супротне. Тужиоци представљају странке у поступку и самостални су државни орган чији је задатак откривање кривичних дјела и њихових извршилаца, а задатак судова је да у спроведеном поступку у коме се у кривичним предметима као једна од страна појављује и тужилаштво, донесе одлуку у складу са законом. Такође, неопходно је да ови савјети спроводе процедуру око избора судија и тужилаца, дају приједлоге и образложе их, а да одлуку о именовању судија и тужилаца доноси Скупштина Републике Српске што доприноси јавности и демократичности поступка.

Инсистирамо и на промјенама Кривичног закона РС, у правцу поштравања санкција за кривична дјела против живота и тијела, полног интегритета, имовине, привреде и платног промета, а посебно за кривична дјела против службене дужности, која треба знатно оштрије да третирају злоупотребе у вршењу јавне службе, како би се прво легислативно ефикасније супроставило корупцији, као једном од основних проблема који нагризају правни систем Републике Српске, а потом и ваљаним правосудним поступцима послала јасна порука да ће свако онај ко злоупотребљава службена овлашћења како би се, директно или индиректно, помогао одређене користи, бити оштро санкционисан, без обзира о коме се радило. Такође, неопходно је прилагодити потребама правне сигурности и Закон о прекшајима тако да би се за све оне који избјегавају плаћање новчаних казни изречених у складу са овим Законом предвидјела замјена истих са затворским казнама.

Због великог броја предмета и с њима повезаних трошкова судских поступака за раднике и послодавце, те значаја радних спорова прије свега за остваривање права радника, неопходно је именовати посебне судије и судска вијећа за радне спорове на свим нивоима од основног до врховног суда, који би били специјализовани за ове врсте спорова и искључиво се бавили овом проблематиком.

Одлучни смо да проблем корупције убрзо по доласку на власт сведемо на минималан степен, и у том смислу нећемо правити било какве компромисе. Корупција разара супстанцу сваке државе, па је њено сузбијање до границе прихватљивости према стандардима свијета у коме живимо, услов без кога се држава не може легитимисати као држава владавине права. Такође, свака држава која очекује стране инвестиције мора доказати да је ниво корупције у њој сведен на прихватљив ниво и да је створен сигуран амбијент за стране инвестиције. Борба против корупције мора бити организован и дуготрајан процес примјене, осмишљено дефинисаних мјера за спречавање и сузбијање корупције, и у том циљу неопходно је дефинисати мјере које ће у кратком, средњем и дугом року допринети сузбијању корупције.

Мјерама ће се предвидјети:

- а) ефикасна примјена антикорупцијских прописа;
- б) превенција, која подразумјева отклањање могућности за корупцију, и
- в) подизање свјести и образовање јавности, ради јавне подршке за спровођење антикорупцијских програма.

Све ове мјере морају да се примјењују истовремено и координисано. Неопходно је ове основне мјере конкретизовати разним оперативним плановима за поједине области и институције у којим ће се предвидети појединачне активности, субјекти који ће их предузимати и рокови за њихово остваривање.

Владавина права у ефикасним институцијама, уз лаку доступност правде и једноставне и транспарентне поступке, може се остварити досљедним и безизузетним спровођењем антикорупцијских мјера, закона и планова и њиховим правовременим усклађивањем са проблемима. Циљ мјера је смањење корупције и постизање антикорупцијске културе на нивоу развијених европских земаља, кроз остварење сљедећих циљева:

- трајно отклањање услова за настанак и развој корупције;
- установљавање правног и институционалног оквира за превенцију и сузбијање корупције;
- досљедно успостављање кривичне и моралне одговорности за незаконите радње;
- успостављање жељених етичких стандарда;
- ефикасна примена међународно установљених стандарда у овој области;
- транспарентно финансирање политичких странака, избора, као и изборних кампања;
- спречавање сукоба интереса у јавном сектору;
- законито и одговорно спровођење одлука;
- повећање ефикасности органа надлежних за спровођење закона и надзорних институција;
- реформа државне управе, у циљу веће професионалности и транспарентности;
- отворени и транспарентни поступци планирања и коришћења буџетских средстава, и јавна контрола коришћења буџетских средстава;
- обука и помоћ приватном сектору у спровођењу мера против корупције;
- дефинисање улоге медија у борби против корупције;
- стимулисање грађана да се укључе у борбу против корупције;
- сарадња и подизање опште свести о правима и обавезама државних органа, привредних субјеката, цивилног друштва и грађана у односу на корупцију;
- укључивање у регионалну и међународну борбу против корупције.

У борби против корупције неопходно је и препоручљиво искористити искуства и добре праксе из свијета и непосредног окружења који су већ напредовали и имају одређене резултате у борби против корупције, те прилагодити их особеностима Републике Српске.

Прије свега домаћу регулативу неопходно је прилагодити међународним стандардима борбе против корупције, и то сљедећим:

- Конвенција Уједињених Нација против корупције;
- Конвенција Уједињених Нација против транснационалног организованог криминала;
- Кривичноправна конвенција Савјета Европе о корупцији;
- Конвенција Савјета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом;
- Грађанскоправна конвенција Савјета Европе о корупцији;
- Грађанскоправна конвенција Савјета Европе о корупцији;
- Додатни протокол уз Кривичноправну конвенцију о корупцији Савјета Европе.

Такође, неопходно је и учешће у иницијативама за борбу против корупције:

- Група држава за борбу против корупције (GRECO);
- Програм Савјета Европе против корупције и организованог криминала у Европи (РАСО);- Програм Савјета Европе против корупције и организованог криминала у југоисточној Европи (OCTOPUS);
- Антикорупцијска иницијатива Пакта за стабилност југоисточне Европе (SPAI);
- Изабрани комитет експерата Савјета Европе за евалуацију мера за спречавање прања новца (MONEYVAL);
- Процес сарадње земаља у југоисточној Европи (SEECР);
- Програм Међународне трговинске коморе за борбу против корупције.

Основна полуга у борби против корупције треба да буде посебна Агенција за борбу против корупције на нивоу Републике Српске, коју би Народна Скупштина Републике Српске основала посебним законом. Агенција за борбу против корупције била би самосталан и независан државни орган, одговорна Народној скупштини, која би имала посебне организационе јединице у одређеним подручјима Републике Српске (Приједор, Добој, Бијељина, Источно Сарајево, Требиње).

Надлежности Агенције би биле да:

- надзире спровођење мјера и планова за борбу против корупције;
- покреће поступак и изриче мјере због повреде Закона о агенцији за борбу против корупције;
- ријешава о сукобу интереса;
- обавља послове у складу са законом којим је уређено финансирање политичких странака;
- даје мишљења и упутства за спровођење Закона о агенцији за борбу против корупције;
- даје иницијативе за измјену и доношење прописа у области борбе против корупције;
- даје мишљења у вези са примјеном мјера и планова за борбу против корупције;
- прати и обавља послове који се односе на организовање координације рада државних органа у борби против корупције;
- води регистар функционера;
- води регистар имовине и прихода функционера;
- покреће поступак одузимања имовине функционера стечене без доказа о начину и поријеклу стицања исте;

- пружа стручну помоћ у области борбе против корупције;
- сарађује са другим државним органима у припреми прописа у области борбе против корупције;
- даје смјернице за израду планова интегритета у јавном и приватном сектору;
- уводи и спроводи програме обуке о корупцији, у складу са овим законом;
- води посебне евиденције у складу са Законом о агенцији за борбу против корупције;
- поступа по представкама правних и физичких лица;
- организује истраживања, прати и анализира статистичке и друге податке о стању корупције;
- у сарадњи са надлежним државним органима прати међународну сарадњу у области борбе против корупције;
- обавља и друге послове одређене Законом о агенцији за борбу против корупције.

У циљу сузбијања корупције неходно је учествовање и других чинилаца из следећих области:

1. Политички систем - Политички систем има веома важну улогу у борби против корупције. Од рјешености и способности чинилаца политичког система да се обрачунају са корупцијом зависи њен успех. Због тога, постојање и стабилност политичке воље, усвајање и спровођење одговарајућих прописа и политике представљају претходне услове за спровођење мјера за борбу против корупције:

2. Правосудни систем и полиција- Независност, непристрасност, ефикасност и одговорност у правосудним институцијама и полицији су услов изградње правне државе, а њихово оснажење је примарни задатак.

3. Систем државне управе, локалне самоуправе и јавних служби -Имплементација правног оквира за борбу против корупције није могућа без активног учешћа органа државне управе, локалне самоуправе и јавних служби. Несавршеност прописа и искуства запослених омогућују арбитарно одлучивање, што представља могући извор корупције. Стога су усавршавање прописа, прецизно прописивање обима права и транспарентне процедуре, нужни предуслови за избјегавање корупције. Неопходно је и увођење јасног и дјелотворног принципа личне одговорности запослених у органима управе и јавним службама за законит, ефикасан и квалитетан рад.

4. Систем јавних финансија - Планирање, прикупљање, располагање, јавност и контрола јавних финансија изложени су великом ризику корупције, са тешким посљедицама. Реформе у царинском, пореском и буџетском систему, воде стварању амбијента са мање корупције. Непотпуност правног оквира и кашњење примјене појединих рјешења представљају додатни проблем. Уочљиво је и одсуство одговарајућих контролних механизма.

5. Привредни систем - За спријечавање корупције у области привреде потребне су посебне мјере, због међузависности привреде и осталих сектора и због коруптивног понашања унутар ње. Привреда је у тешком положају због дугогодишње кризе и текућих реформских процеса. Неопходна су ограничења улоге државе у привреди на постављање основних правила за поштено надметање, слободу уговарања, стварање окружења погодног за ефикасно пословање, као и на регулисање већих поремећаја на тржишту; изграђивање јасне и дјелотворне политике конкуренције, стварање поузданих механизма у предузећима за запослене који желе да пријаве корупцију и обезбеђивање њихове сигурности, побољшање корпоративног управљања.

6. Медији - Корупција у медијима обесмишљава објективно информисање и онемогућава јавни надзор над друштвеним дјелатностима. Професионални рад је пред искушењима да се стекне противправна добит, а друштво коме медији треба да служе трпи

штету. Она је тешко отклоњива, па је спречавање корупције у овој области, због подизања општег нивоа антикорупцијске свјести, веома важно.

7. Грађани - Грађани су субјект антикорупцијске стратегије, али и њен објект. Један од основних циљева у борби против корупције је да промени културу у којој се корупција толерише. Грађани, користећи своје изборно право, могу да контролишу и "казне" властодршце чијим моралом или чијим резултатима нису задовољни, односно да "награде" поштене и успјешне.

За заокружен систем борбе против корупције неопходно је да државни органи, органи локалне самоуправе, јавне службе и јавна предузећа донесу посебне планове интегритета.

План интегритета треба садржи мјере правне и практичне природе којима се спречавају и отклањају могућности за настанак и развој корупције, а нарочито:

- оцјену изложености институције корупцији;
- податке о лицу одговорном за план интегритета;
- опис процеса рада, начина одлучивања и утврђивање послова који су нарочито подложни корупцији;
- превентивне мјере за смањење корупције;
- друге дјелове плана дефинисане у смјерницама.

Напредњаци се залажу у склопу борбе против корупције у РС да се донесе Закон о поријеклу имовине, којим ће бити предвиђена провјера све имовине преко одређене вриједности стечене послје 1992. без обзира да ли је квалификована као стечена кривичним дјелом или не, јер провјером имовине само стечене кривичним дјелима као што предвиђа постојећи закон највећи дио имовине дискутабилног поријекла ће бити заобиђен због неажурности органа који су надлежни за спровођење кривичних поступака.

Посебна пажња у борби против корупције посветиће се области јавних набавки које су постале механизам за брзо и лако богаћење договарањем набавки и тендера без икаквих посљедица за учесике у процедури набавке, а са великим посљедицама по буџет Републике Српске и њене грађане.

4. Јавна администрација: ефикасна и у служби грађана

Потпуно је јасно да је данас бирократски апарат не само легло нерада и јавашлука, него и један од основних кочничара привреде Српске, као и извориште корупције, које је ову по заједницу погубну појаву мултипликовало до те мјере да полако али сигурно постаје упитна свака могућност нормалног функционисања државе, привреде и грађанског друштва. Ми смо једина политичка опција на овим просторима која јасно и недвосмислено поручује да ће извршитирадикалну реформу јавне администрације, а у правцу њеног ефикаснијег рада, драстичног смањења трошкова и стављања у службу онима због којих је и основана: грађанима Републике Српске.

Данас је ситуација сљедећа: на бирократски апарат Република Српска издваја преко 35% јавних средстава, док је на нивоу БиХ та цифра још и већа, те прелази 50%. Оно што је трагично јесте да су то само видљиви параметри, с обзиром да је бирократски апарат легло корупције, те да се штета која настаје на тај начин још увијек не може ни израчунати. Такође, бирократски апарат је, усљед своје импотентности и јавашлука, закочио процедуре које се односе на функционисање свих сфера у заједници, а привређивање поготово, те смо тако дошли у

ситуацију да су грађани и привредни субјекти таоци неспособних и похлепних бирократа, који су углавном потпуно неспособни и необразовани за посао који обављају.

Сматрамо да је свака јавна дужност у ствари обавеза, а не право. Мишљења смо да **јенеопходно створити амбијент у коме су плате запослених у администрацији у корелацији са накнадама радника запослених у привреди**, а такође инсистирамо и на томе да ефикасност у раду буде на истом нивоу. Потпуно је недопустиво да запослени у јавној администрацији имају и по неколико пута веће плате од оних који пуне буџет из кога се бирократија финансира, и у том смислу свакако ћемо све учинити да се та диспропорција исправи на адекватан начин. Заправо, плате у администрацији једино ће моћи да се повећавају у оном степену колико се реално повећава национални доходак, и апсолутно се противимо да се ствари постављају на другачијим основама.

Исто тако, снажно инсистирамо и на томе да се радна мјеста у администрацији стичу и задржавају искључиво на основу способности, знања, рада и упорности, а не на основу страначке припадности. **Ми смо једина политичка странка која, кад дође на власт, неће спроводити политику реваншизма, те неће отпуштати политичке неподобне, да би запослила оне који подржавају нашу странку.** Ми ћемо детаљно анализирати постојеће стање у јавној управи, испитаћемо ефекте које она има на привреду и грађане, и начинићемо јасну и транспарентну реформу и реорганизацију јавне администрације, према којој ће они најбољи остати да раде свој посао, независно од тога којој политичкој опцији евентуално припадају.

С обзиром на могућности које пружа савремена технологија **увешћемо такозвани систем „е-управе“**, што значи да ће администрација бити увезана електронским путем, да ће се **јавни подаци и информације дигитализовати**, те ће се на тај начин максимално поједноставити и убрзати све процедуре са којима се грађани свакодневно сусрећу. У том смислу користићемо „естонски модел“, према којем се огромни бирократски апарат замјењује ефикасним ИТ електронским системом, а који ће користити владине институције, локална администрација, факултети, школе и све остале јавне институције и установе. Циљ је да се трошкови администрације максимално срежу, а да грађани добију најоптималнију и најјефтинију услугу. Процедуре ће на тај начин бити максимално убрзане, те ће се, примјера ради, предузећа моћи регистровати за један дан. Тиме ће се дати снажан замајац привреди, створиће се изузетно стимулативан амбијент за стране инвестиције, а у корелацији са либералнијим фискалним системом.

Ако вољом народа и бирача дођемо на власт као један од приоритетних задатака ће бити **реорганизација органа јавне управе и ревизија запослених у истим**, јер сматрамо да исти још нису у функцији грађана, а велики број кадрова је запослен по политичким, родбинским или неким другим критеријумима и гдје су занемарене стручне и друге способности. Органи јавне управе морају своју организацију заснивати на увјерењу да су сервис грађана, а не сила која ће према људима заузимати одбојан или непријатељски став. Реорганизација је неопходна у свим органима и нивоима јавне управе и мора се спровести на принципу стручности и способности, а административна процедура до краја упростити уз смањење броја запослених те максималну деполитизацију и високи професионализам.

У складу са европским стандардима број запослених у јавној администрацији прилагодићемо броју становника на подручју које покрива одређени административни орган, процедуре пријема нових радника у административним органима од локалног до републичког нивоа биће у уској вези са стручношћу и компетенцијама кандидата, без икакве могућности заопшљавања по страначком кључу

5. Опоравак привреде-кључни услов опстанка Републике Српске

Српска напредна странка опредјељена је за стварање либералних оквира у области економије и социјалне државе у смислу социјалне заштите грађана, а водиће и спроводити економску политику засновану на сљедећим принципима:

- Стварање амбијента потпуних економских слобода при чему се грађанин третира као предузеће и обрнуто,
- Ослобађање привреде и грађана од самовоље државног административног апарата
- Помоћ државе стицању знања, производњи, пољопривреди и извоз,
- Фискално (пореско) растерећење и поједностављење пословне евиденције и рачуноводствено-пореског извјештавања.

Држава треба да подржава своје грађане у њиховим стваралачким напорима, а никако да их у томе спречава, ограничава, омета и ствара им препреке самовољом бирократије која је заснована на њеној обимности, пренормираности економског система и великом обиму дискреционих права администрације у области регулације економских активности грађана и предузећа.

Први корак је редукација и поједностављење законодавства које регулише све области и фазе привредних активности, односно пословања грађана и предузећа. Законодавством се смију поставити само једноставни и јасни оквири за пословање којима се јасно дефинишу границе недозвољених активности, а све остало се препушта слободној вољи грађана да воде своје економске активности. Држава треба да гарантује заштиту слободне воље грађана и провођење њихових међусобних уговора, те да максимално заштити права повјериоца.

Систем образовања мора да буде потпуно синхронизован са потребама привреде. Државне институције и привредници треба да заједно креирају школски програм у стручним фазама образовања тако да школовање има димензију обуке за конкретне послове. Садашњи концепт прије свега постдипломског студирања усмјерен је на научно-истраживачки рад студената, без имало практичне примјене стечених знања, што не даје адекватне стручњаке који су спремни да у пракси примјене знања стечена на високошколским институцијама.

Регистрација предузећа треба да се обавља у на једном мјесту (у суду или пореској управи), да се попуњавањем једног формулара сведе на издавање матичног броја предузећу, те да не може трајати дуже од једног дана.

Напредњаци се залажу за реформу привредних друштава у већинском државном власништву, прије свега у циљу оптимализације њихове организационе структуре и рационализације радних мјеста, недопустиво је да ова привредна друштва са претежно монополистичким положајем исказују губитке у свом раду, што је посљедица прије свега гомилања радника у складу са краткорочним страначким потребама оних који су тренутно на власти, без икаквог сагледавања реалних пословних потреба.

Непходно је да се и у ова привредна друштва уведе принцип тржишног пословања заснован на реалности прихода и расхода, те на добити као основном циљу сваког привредног друштва. Социјална компонента запошљавања страначких послушника без реалне пословне потребе не може више бити допуштена.

Неопходно је престати са праксом продаје стратешки важних предузећа за Републику Српску, само ради одржавања власти средствима добијеним од оваквих продаја, већ се у случају потребе даљег развоја ових привредних друштава треба приступити тражењу стратешких партнера којим би се допустила докапитализација ових привредних субјеката без продаје већинског власничког удјела Републике Српске.

Један од услова за адекватан и професионалан рад привредних друштава у већинском власништву Републике, као и других организација, агенција и јавних установа у надлежности Републике Српске јесте и професионализација менаџмента ових институција и друштава, што подразумијева прије свега њихов развој у стручном погледу и стварање могућности и обавезе да стекну савремена менаџерска знања неопходна за адекватно управљање.

Уз адекватно праћење и оцјењивање њиховог рада и они би били одговорни за резултате рада друштава на чијем су челу и остварење постављених пословних циљева, од чега би им зависило и даљи професионални развој и менаџерски положај, а не од оцјене политичке подобности тренутној владајућој структури.

Република Српска мора на себе преузети обавезу да се појављује као стратешки партнер за сва привредна друштва важна на републичком, регионалном и локалном нивоу којима је због проблема у пословању неопходна финансијска подршка, било докапитализациом истих, куповином у стечајном поступку, помоћи у оживљавању производне или друге пословне дјелатности, обезбјеђењу тржишта и сл, а све у циљу задржавања радних мјеста, оживљавања привреде и помагања цјелокупног развоја домаће привреде.

Неопходно је обједињавање Грунтовнице и Катастра у најкраћем року тако да власничку земљишну евиденцију води само једна институција која ће аутоматски брисати категорију друштвене имовине.

Комплетан процес (често вишегодишњи и изузетно компликован) издавања грађевинских дозвола треба бити укинут и сведен на аутоматизам легалности градње који произилази из дефинисаних оквира постављених регулационим плановима и нормама и стандардима грађења.

Залагаћемо се за диферентну стопу ПДВ-а за одређене производе, прије свега повећање стопе ПДВ-а за луксузне производе, ослобађање од опрезивања дјечије обуће и одјеће и хране за дјецу, увођење ниже стопе ПДВ-а на основне животне намирнице. Такође, распоред прихода остварених путем ПДВ-а треба да буде према мјесту опорезивања, тј. највише средстава прибављених овим начином опорезивања биће распоређено на општине у којима је и порез настао.

Неопходна је **реформа пореског система** у циљу давању већих овлаштења општинама у утврђивању пореске основе и пореске стопе на порезе на имовину, те овлаштења општинама да врше контролу наплате пореза на имовину и да приходи од ових пореза иду већим дијелом у буџет локалних самоуправа. Имовина мора да се опорезује према тржишним вриједностима, те да се порез плаћа на вриједност непокретности независно од социјалног и економског положаја пореског обавезника (не може се ослободити наводно сиромашан обавезник који има вриједну имовину). На овај начин се креирају алтернативни извори јавних прихода за локалне самоуправе, унапређење децентрализације и општинске фискалне аутономије и побољшање позиције локалних власти, те побољшање праведности расподеле пореског оптерећења међу пореским обавезницима.

У циљу привлачења инвестиција из иностранства потребно је ослободити пореза на добит у одређеном периоду све дугорочне инвестиције у Српској.

У циљу повећања запослености и смањења броја радника у тзв."сивој зони" неопходно је смањење пореских стопа на прије свега плате, а остављање на истом нивоу или повећање стопа пореза на друга лична примања као што је плаћање по уговору о дјелу или повременим и привременим пословима, како би се послодавцима дао подстицај за пријемом радника у радни однос и реално повећала запосленост, а исти случај је и са основицама за доприносе.

Увођење више стопе пореза на додатну вриједност за луксузну робу и укидање пореза приликом прве куповине некретности којом се рјешава стамбено питање.

Развој малих и средњих предузећа од изузетног значаја је за све националне економије на свијету. Сектор малих и средњих предузећа, због бројних предности економске и социјалне природе, као што су економска и технолошка флексибилност, креирање нових радних мјеста, запошљавање, посебно младих и жена, представља генератор развоја националне економије. Европска унија је усвојила Повељу о МСП, чији је циљ унапређење развоја МСП на тржишту ЕУ и иста представља водич за земље у транзицији за ову област, те у складу с тим и водич за развој и повезивање МСП у Српској. Мала и средња предузећа омогућавају развој предузетничке климе, њихова главна улога се огледа у иновативном дјеловању које ствара услове за технолошки развој, формирање флексибилних организација и нова запошљавања. За даљи развој пословног амбијента неопходно је стварање институција које могу унаприједити рад МСП, прије свега пословне инкубаторе, пословно-технолошке паркове и кластере.

За њихову реализацију неопходна је сарадња јавног и приватног сектора, те удруживање власника приватног капитала, у циљу стварања одговарајуће системске подршке за унапријеђење развоја МСП. За адекватну подршку развоју МСП и предузетништва неопходни су адекватни пословни амбијент и одговарајућа законска регулатива, нефинансијске институције које треба да обезбједе најбоље пословне услуге према захтјевима тржишта, тј. прилагођавање потребама постојећих и потенцијалних МСП, финансијске институције којима се поспјешује оснивање нових и раст активности постојећих МСП, образовни систем за стицање савремених знања и усвајање предузетничке климе. За развој МСП поред дјеловања са нивоа Републике у циљу стварања адекватних услова, од изузетне важности је и рад органа локалне самоуправе који треба да обезбједе све потребне претпоставке за оснивање нових и подстицање раста и развоја постојећих МСП на подручју јединице локалне самоуправе.

У циљу напријед описаног развоја МСП потребно је реформисати постојећу Агенцију за развој МСП, која је у досадашњем постојању показала инертност и незинтересованост за посао због којег је и основана, а чији ће основни задатак бити координација свих активности у циљу развоја МСП у РС и одговорност за степен развоја МСП. У складу са напријед наведеним неопходно је омогућити пореске олакшице за новооснована МСП у периоду од 3 до 5 година од њиховог оснивања, те смањити административна оптерећења код оснивања нових привредних друштава и убрзати ту процедуру.

Агенција за развој малих и средњих предузећа била би задужена и за организовање прикупљања финансијских средстава, како на домаћем тржишту и из буџетских средстава, тако и из кредитних линија из иностранства, нпр. од Европске банке за обнову и развој, Организације уједњених нација за индустријски развој и др.

Оснивање агенција за помоћ предузећима и пољопривредницима (потичање обуке и едукације путем мреже агронома). Посебна улога Агенције која би се бавила пружањем помоћи

пољопривредницима и регистрованим газдинствима, била би у прибављању средстава за развој пољопривреде из предприступних фондова ЕУ и других извора финансирања, те дистрибуисање тих средстава пољопривредним произвођачима у складу са посебним програмима којим би они аплицирали за ова средства. У циљу развоја пољопривреде направили би се посебни акциони планови за поједина подручја Републике Српске као што су Крајина, Посавина, Семберија, Мајевица, Бирач, Романија, Херцеговина и у складу са карактеристикама земљишта и климатским условима улагаће се у развој појединих области пољопривреде на тим подручјима као што су ратарство, сточарство, воћарство, виноградарство и др.

Неопходно је у циљу конкурентности пољопривреде са окружењем изједначити подстицаје на ниво подстицаја који су у земљама у окружењу (Србија дупло више, а Хрватска 3-4 више новца улаже у подстицаје пољопривреди).

Влада Републике Српске мора активније радити на заштити пољопривредника од елементарних непогода, прије свега превентивно у циљу унапређења система за заштиту пољопривредних усјева од елементарних непогода сваке врсте (град, поплаве, суше и др.), те давању стимулација пољопривредним газдинствима за осигурања усјева од елементарних непогода. Такође, у случајевима када елементарне непогоде погоде пољопривредна газдинства неопходна је одговорна акција Владе у смањењу негативних ефеката тога како за саме пољопривредне произвођаче, тако и за cjелокупну привреду РС.

Поред улагања у пољопривреду неопходно је поново оживјети и развити и домаћу прехранбену индустрију која ће откупљивати и прерађивати домаће пољопривредне производе, а основна улога Владе Републике Српске ће бити да обезбједи услове да ова индустријска грана може да имплементира европске стандарде у својим технологијама који су им неопходни за равноправну тржишну утакмицу са конкурентима у окружењу и шире.

Једно од подручја привреде које није искориштено и за које Република Српска са планским и континуираним улагањем може бити конкурента земљама из окружења је **туризам**. Потенцијал Републике Српске су прије свега природне љепоте, историјски споменици, вјерски објекти. Развој прије свега планиског туризма је на нешто вишем степену од осталих, али и ту нису искориштени сви потенцијали које Република Српска има. У том погледу посебан пројекат туристичког развоја треба посветити Романијском платоу који има исти положај и климатске услове као Златибор у Србији, а у туристичком погледу је неискориштен.

Посебна пажња треба да се посвети *вјерском туризму* и кроз то промоцији прије свега историје и значаја Српске православне цркве на подручју Републике Српске.

Република Српска мора имати посебне пројекте развоја ловног и *риболовног туризма* за шта постоје велики и неискориштени потенцијали. У циљу развоја *сеоског туризма* који може поред привредног развоја Републике Српске да доведе и до самог развоја села и заустављања одлазака са села у градове и иностранство прије свега младе популације, спроводиће се програми финансирања сеоских домаћинстава у циљу развоја ове гране туризма и промоције села и народних обичаја.

Посебне агенције за правну, техничку, кадровску и извозно-дизајнерску подршку произвођачима које би међусобно сарађивале на извозним програмима. Потицање предузећа на удруживање ради лакшег и удруженог извоза и артикулисања интереса путем тих удружења, односно комора.

Објављивање царинске увозне статистике са детаљима (цијене, количине итд.) како би грађани као привредници знали за чим постоји потреба на тржишту која је изнад домаће производње и по којим цјеновним условима.

Један од задатака који смо поставили пред себе је адекватно **обезбјеђивање подстицаја предузећима базираним на извоз**, који и стварају реалну вриједност у робној размјени са иностранством, јер је недопустива досадашња пракса да средства за субвенционисање извоза буду мало виша од средстава која медији добијају као помоћ од Владе Републике Српске.

У складу са трендовима и савременим тенденцијама у ЕУ један од циљева у оквиру привредног развоја Републике Српске, биће и формирање предузећа са већинским власништвом РС која ће бавити искориштавањем алтернативних извора енергије (соларна енергија, хидропотенцијал, енергија добијена од вјетрова и сл.). Такође, у оквиру потенцијала Републике Српске даваће се и концесије заинтересованим странама, те стимулирати приватна иницијатива на развоју ове области привреде.

Финансирање **Агенције за заштиту потрошача и тржишта** која би штитила интересе потрошача и спречавала трговину и увоз некавалитетних роба.

Реформисање Инвестиционо-развојне банке у инвестициону банку која би стварно и директно помогла пословање предузећа. Реформа ИРБ-а прије свега требала би ићи у правцу деполитизације и професионализације њене структуре и запослених, оснивања филијала у центрима Републике Српске путем којих би услуге ИРБ-а биле доступне свим грађанима и правним лицима у директној комуникацији са Банком, а не преко комерцијалних банака које од средстава ИРБ-а пласираних грађанима и правним лицима узимају одређене немале марже које могу да се искористе за смањење каматних стопа и тако директно допринесу смањењу кредитних оптерећења корисника кредита ИРБ-а.

У оквиру реформе ИРБ-а потребно је као повезано с тим посматрати и **формирање Поштанске банке РС**, која би била у власништву Републике Српске и Пошта Српске, и која би била прије свега најјефтинији банкарски сервис за грађане Републике Српске, а уз кориштење мреже Пошта РС и најдоступнији банкарски сервис у цијелој РС. Идеја о Поштанској банци постојала је и раније у РС, али због утицаја банкарско-финансијских лобија на актуелну политику никада није могла да заживи, јер би представљала значајног конкуретна на банкарском тржишту РС. Такође, преко мреже Поштанске банке у свим мјестима РС, гдје би постојали њених шалтери, тј. гдје постоје шалетри Пошта Српске била би доступне и услуге ИРБ-а.

У циљу унапријеђења рада банкарског сектора, повећања њихове одговорности за укупан привредни развој Републике Српске, неопходан је адекватан рад Агенције за банкарство Републике Српске у контроли банкарских институција и смањење постојећих утицаја дневнополитичких потреба на рад банкарског сектора кроз разне видове утицаја путем тендера за буџетска и кредитска средства у власништву Републике Српске, што представља легло корупције и нетранспарентности, те директно утиче на привредни развој Републике Српске. Такође, неопходна је адекватнија контрола банака са страним власничким капиталом, прије свега у циљу превентивног дјеловања на могуће преношење депозита грађана и правних лица Српске у матичне државе ових банака.

Ради целокупне стабилизације финансијског сектора у РС посебно је неопходно унаприједити рад Агенције за осигурање РС и довести у ред осигуравајуће компаније, јасном и прецизном регулативом, која ће јасно дефинисати њихову одговорност према својим клијентима и спријечити финансијске малверзације у овом сектору.

Због тренутне велике задужености грађана која може довести до њихове неликвидности потребно је приступити свеобухватној реформи прописа који се односе на обезбјеђења пласмана, прије свега у томе да се грађани ослободе жирантских обавеза док год постоје услови за наплату дуга од главног дужника. У том циљу потребно је увести **институт личног банкрота физичког лица**, којим би се једноставно као и код правних лица, спровела принудна наплата потраживања у сладу са имовинским могућностима физичког лица у стечајном поступку, а дио који није могуће наплатити из стечајне масе физичког лица, сносило би као ризик пословања кредитне институције који су повјериоци ових лица. Водио би се посебан регистар лица која су била предмет личног стечаја и чија би се имовинска ситуација пратила у наредних неколико година како би се избјегле могуће малверзације и злоупотребе поступка личног стечаја и на овај начин би се смањило постојеће оптерећење на жиранте, које кредитне институције злоупотребљавају у циљу наплате својих потраживања по сваку цијену.

Формирање посебне Агенције за стечајне поступке, чији ће задатак бити именовање стечајних управника, њихова едукација и усавршавање, праћење и оцјењивање њиховог рада, праћење спровођења стечајних поступака и евиденција истих, помоћ стечајним судијама, предлагање унапређења законске регулативе у овој области и др.

Развој саобраћајне инфраструктуре је неопходан предуслов за даљи развој Републике Српске, поред друмских саобраћајница, неопходан је развој жељезничког саобраћаја кроз давање концесија или проналажење стратешког партнера који ће да обнови и ревитализује ову грану саобраћаја.

Један од пројеката за који се залажу напредњаци је и **грађење нових лука на Сави**, те повезивање индустријских центара системом жељезница са овим лукама у циљу ефикаснијег и јефтинијег превоза како неопходних сировина у производне погоне, тако и готових производа у супротном смјеру.

Неопходно је реално сагледати могућности потребе за развој ваздушног саобраћаја у Републици Срској и напустити нереалне пројекте и планове, а ресурсе алоцирати у друге сврхе гдје ће се квалитетније употребити.

Српска напредна странка посебну пажњу ће посветити истинском привредном развоју источног дијела Републике Српске, јер ће у супротном овај дио напустити радно способно становништво, а билошки процеси ће се побринути за старе и немоћне, тако да ако се ништа не учини у том погледу за источни дио РС у будућности можемо очекивати да се претвори у национални парк или слично. Прије свега неопходно је реорганизовати Фонд за развој источног дијела РС у Агенцију са сједиштем у неком од мјеста у том дијелу РС, како би на лицу мјеста била присутна и имала увид у потребе привреде у том подручју.

Посебни програми финасирања дугорочног запошљавања у источном дијелу РС и другим неразвијеним општинама биће један од приоритета Напредњака, такође све напријед наведене мјере развоја привреде РС посебно ће се планирати за општине у источном дијелу РС и друге неразвијене општине са јасним циљевима, подручјима улагања и неопходним средствима за та улагања. Посебна подршка овом дијелу РС ће се пружити у циљу приступања разним фондовима ЕУ који финансирају прекограничне пројекте, а све у циљу повезивања са пограничним привредама општина у Србији и Црној Гори.

У циљу оживљавања привреде посебна пажња ће се посветити развоју односа са дијаспором и стварању услова за њихов повратак у РС и улагање средстава и знања у производне и услужне привредне потенцијале Републике Српске.

Приоритетни задатак СНС-а је и **увођење реда у шумарску индустрију** као непресушан потенцијал Српске, искоријењивање корупције и криминала у "Шумама Српске", те њихово довођење као монополисте у овом подручју у пословање на тржишним принципима, јер је недопустиво да поред своје монополске позиције ово друштво на крају сваке пословне године исказује пословне губитке, а управљачке структуре и разни кооперанти се богате на рачун потенцијала који је у власништву свих грађана Српске.

6. Образовањем до бољих људи и боље Српске

Ми смо потпуно увјерени да је стално и суштинско образовање једини начин поправљања катастрофалног стања у којем се налази наша заједница. Ми образовање посматрамо као начин унапређења квалитета човјека, а самим тим и цијеле заједнице, и, сходно томе, цијенимо да је квалитетан образовни систем неопходна претпоставка и темељ развоја наше економије, правосуђа, науке, администрације и свих осталих аспеката друштвене и државне организације. Али, прије свега, да је такав образовни систем услов еманципације појединца-човјека.

Уколико стрпљиво градимо перцепцију према којој је стално усавршавање и стицање знања једна од основних карактеристика човјека, односно једно од основних одређења које човјека чини различитим од животиња, бићемо у могућности да конципирамо читав образовни систем на суштинским вриједностима, а не само оним формалним, а како је данас случај. Наиме, данас је стање такво да је форма испред саме суштине, односно да је битнији папир, од самог знања. Ђаци и студенти данас сматрају да је једино битно доћи до дипломе, без да ту диплому прати и неко знање. Професори и наставници понашају се углавном тако да заправо потврђују „исправност“ таквог става својих ученика. Резултат таквог поремећеног система вриједности јесте заједница без квалитетних кадрова, а што даље има реперкусије у привредном, правном и сваком другом систему. Једноставно, основна бољка наше заједнице јесте недостатак знања.

Да би се такво стање промјенило, потребно је читав образовни систем поставити на здравим темељима. Од предшколских па до високошколских установа, основни циљ свих оних који партиципирају у истима мора бити стицање знања и унапређење хуманих својстава ученика и студената. Стицање знања мора пратити унапређење основних моралних својстава, односно образовна и васпитна улога морају бити у потпуној корелацији. Образовни систем не може се и не смије схватати ускоформално-у њему не партиципирају само ученици и наставници, односно студенти и професори, него и родитељи, привредници, научници, културни радници и сви они који требају активно да дјелују у заједници. Само образовање јесте интеракцијски чин, односно базира се на комуникацији између људи, који једну другима преносе своја искуства, знања и вјештине. Управо због тога та комуникација мора бити што шира и интензивнија.

Образовни систем мора бити у уској корелацији са привредним системом. Стога се приликом конципирања образовне политике морају прецизно одредити темељне поставке економске политике Републике Српске у краткорочном, средњерочном и дугорочном периоду. Образовни систем мора бити усмјерен ка стицању оних знања и вјештина које захтјева тржиште рада данас, али и у будућем периоду, те се стога цијели образовни систем мора заснивати на динамичности, креативности и иновативности, а не на крутом формализму и догматизму, који је одликовао нека прошла времена и системе, а усљед чега су ти системи углавном и пропали.

Залажемо се за то да средња школа буде обавезна за све, односно да постоји обавезно образовање до стицања првог конкретног звања, односно стручне квалификације.

Већи буџет за образовање, раст на годишњем нивоу минимално 7%.

Редовне провјере стручних и људских квалитета наставног кадра: најбољи професори морају бити додатно стимулирани и награђени, а најгорима није мјесто у образовном систему.

Државне стипендије за талентоване, а социјално угрожене ученике и студенте.

Образовни систем конципиран тако да његује и промовише домаћу традицију и културу, а да буде стално отворен за европске и свјетске стандарде и методе.

Ослобађање наставног садржаја непотребних и застарјелих садржаја, који оптерећују ученике и професоре и умањују ефикасност образовног система.

Посебно његовање ћириличног писма у свим фазама формалног образовања.

Аутономија универзитета од државног и сваког другог политичког утицаја, али и његова повезаност са привредом.

Креирање механизма финансирања високошколских установа који нису само засновани на државном буџету, него и на средствима спонзора, донација, фондација, привредних субјеката и сл.

Креирање могућности преквалификације, специјалистичких курсева и перманентне едукације одраслих.

Високи стандарди за оснивање и рад високошколских установа, недопустиво је форсирање и омогућавање оснивања факултета без реалних потреба, само ради обезбјеђивања социјалног мира, тако што ће се свршеним средњошколцима омогућити студирање без реалне потребе, да не би изашли на улице и тражили запослење после завршене средње школе .

Стипендирање најбољих ђака и судената кроз цјелокупно школовање и обезбјеђивање запослења након завршетка школовања уз обавезу враћања стипендираних средстава уколико напушта Републику Српску у току или по завршетку школовања.

7. Култура: основ нашег идентитета

Српска напредна странка сматра да се вриједност сваке заједнице огледа у развијености и богатству њене културе и културног садржаја. У том смислу, цијенимо да је наш народ најбоље исказао свој креативни капацитет управо на овом пољу, и да је наша култура, сасвим сигурно, један од конститутивних елемената читаве европске културе и цивилизације. С обзиром на ту неспорну чињеницу, чврсто смо убјеђени да ми немамо било какве потребе да се одричемо своје културе како би реципирали нечију туђу, која нити је и приближно квалитетна попут наше. Наравно, било би потпуно ирационално да игноришемо све другачије око нас, да не пратимо какви су културни трендови у свијету, да се не упознајемо са историјом културе других народа, да не проучавамо старе цивилизације и тако даље- то је нешто потпуно природно, и ми се у потпуности залажемо за упознавање и проучавање културних достигнућа других народа. Али, никако нисмо за то да се науштрб тога игнорише сопствена култура, јер за

таквим нечим апсолутно нема потребе. Компаративни метод је у овом случају вјероватно најбољи начин да, изучавањем и наших и страних културних радника и њихових дјела, увидимо колико смо у овом погледу потпуно конкурентни другима. Вук Карацић је управо афирмисањем народних обичаја и народне епске усмене традиције изазвао пажњу таквих европских културних величина какав је један Гете. И данас, наши пјесници, сликари, писци, музичари, композитори, фотографи и режисери имају шта да кажу и имају нешто ново и свјеже да понуде Европи и свијету, али њих се не смијемо стидјети и омаловажавати и исмијавати њихов рад, како је, нажалост, нериједак случај, него их морамо подржати и охрабрити, морамо више инвестирати у област културе, и морамо, напосе, и сами више радити на сопственој едукацији, како би смо били у могућности да стекнемо онај неопходни сензибилитет за уживање и правилну оцјену неке слике или музичке композиције, на примјер. На тај начин не само да ћемо постати компетентнији у чисто умјетничком пољу, него ћемо се потпуније изграђивати и као личности, добићемо способност да разликујемо нијансе и детаље у свакодневной комуникацији и општењу са другима, што ће нам помоћи да будемо уздржанији и са више такта, да не падамо лако у ватру, да се не препуштамо ниским и вулгарним емоцијама, како би побољшали сопствени карактер.

Српска напредна странка цијени да је тренутна културна понуда далеко од ових стандарда које ми желимо да имамо у нашој Српској. Умјесто културе, сервирају се кич и шунд, како би се појединци претворили у интелектуално редуковану масу, неспособну да осјети колико се њоме манипулише и импотентну да ствари промјени. Култура не смије да се третира чисто са аспекта профита- инвестиције у култури дају своје врло богате плодове постепено, али ти плодови су несумњиви. Управо је поквареност карактера и један врло негативан менталитет продукт лоше културне политике, и, уколико желимо да се мјењамо набоље, што је неопходно ако не желимо да се потпуно (само)уништимо, мораћемо на потпуно другачији начин да третирамо и културу. Такође, ми сматрамо да је култура нешто што, попут образовања, мора да се промовише и развија и у кући и у школи, поред личног ангажмана. У ствари, неопходно је да све институције и сви ми заједно радимо на подстрекавању посебно дјеце и младих људи да активно раде на личном усавршавању, како бисмо сутра имали људе који ће бити у стању да одговоре изазовима. Такође, врло је битно да свако у свом граду мора имати шансу да види или чује, или да ради и креира нешто што га интересује, наравно, уколико се то не противи законима и моралу заједнице, којег не треба схватати рестриктивно- суштина и јесте у томе да се култура и културни живот заједнице не развија на бази послушности, ауторитета и полтронства, конвертити не могу и не смију бити ти који обogaћују културу нашег друштва. Значи, потребна је једна диверзификација културног садржаја, гдје људи неће бити заробљеници турбо- фолк модела живљења, него ће имати прилику и да се упознају с нечим другачијим, алтернативнијим, као и да понуде нешто аутентично- тежњу да људе учинимо инвентивнијима и креативнијима најлакше ћемо афирмисати на овај начин.

8. Спорт

Српска напредна странка сматра да се важност спорта за једну заједницу не мјери само резултатима наших клубова и репрезентација, него и његовом превентивном улогом у смислу заштите здравља грађана и спречавања девијантних понашања код омладине. У том контексту држава мора да адекватно валоризује значај спорта, поштујући његову изузетно афирмативну улогу у заједници.

Сматрамо да је посебан акценат потребно ставити на омладински спорт, и то из сљедећих разлога:

Стварног професионализма на овим просторима и нема, нити може бити у неко догледно вријеме, због недостатка финансија;

Омладински спорт може створити добру основу за даљи рад свих спортских клубова. Садашња организација овог подручја је на јако слабом нивоу, и то у сваком погледу (организационом, стручном, материјалном итд.).

У организацији омладинског спорта посебну пажњу треба посветити школском спорту и то због: масовности, доступности великом броју дјецe, постојећег система школства (овдје се мисли на организациони дио), те тренутним спортским активностима на овом нивоу (мале олимпијске игре). Наравно, све ово може и треба да буде на знатно вишем нивоу од постојећег.

Потребна је максимална сарадња спортских клубова и школа, и то на сљедеће начине:

- стручна сарадња у виду рада тренера из клубова у школским спортским секцијама;
- помоћ клубова у спортским реквизитима неопходних за рад секција;
- помоћ клубова у организацији школских такмичења од локалног до републичког нивоа;
- промоција спорта у школама (подјела улазница за утакмице клубова, награде најуспјешнијим спортистима у школама, одлазак на утакмице, обилазак већих спортских центара, итд.);
- организација спортско-едукативних кампова преко распуста, и то за што већи број школа;
- стипендије за надарене спортисте;
- отварање спортских гимназија, односно средњих стручних школа, гдје ће основни циљ бити омогућавање талентованој дјеци да своје потенцијале максимално искористе у смјеру евентуалног професионалног бављења спортом. Наставни план и програм у овим школама треба да буде подређен спорту, а и да омогући даље школовање уколико се ученици на то одлуче (спортска медицина, тренерске школе, спортски менаџмент).
- Што се тиче омладинског спорта у клубовима, садашња организација тог поља рада је апсолутно занемарена и неквалитетна. Ту се требају поставити одређени услови клубовима, а то су:
  - рад у млађим категоријама морају организовати и реализовати *искључиво* особе које су школоване за то. Овдје се првенствено мисли на обавезно посједовање дипломе специјализованих високошколских установа, али и обавезу константног даљег усавршавања у виду разних семинара;
  - доступност бављења спортом свим социјалним категоријама дјецe (укидање чланарина у клубовима, обезбјеђивање материјално-техничких услова за несметан рад, и квалитетнија такмичења). Један од примјера за обезбјеђивање материјалних услова за омладински спорт је следећи: у општини Козарска Дубица постоји око 1000 регистрованих пореских обвезника. Када би се постигао договора са њима (што не би требало да буде проблем кад се има у виду тражени износ) да сваки мјесец издвајају по 5 км за омладински спорт, дође се до цифре од 5000 км, што је и више него довољно за несметан рад омладинских погона свих клубова у тој општини;
  - наметнути обавезу клубовима да у својим сениорским погонима имају најмање 50% играча који су поникли у омладинским погонима тих клубова;

Сва организација спортског рада, од локалног па до републичког нивоа, треба да се врши преко спортских савеза. Руковођење тим спортским савезима мора се повјерити *искључиво* стручним, а не страначким кадровима. Такође, потребно је омогућити разне повластице и олакшице свим привредним и осталим факторима који су спремни да материјално подрже рад клубова. Финансирање клубова потребно је из буџета вршити на основу краткорочних и дугорочних планова, са константном контролом реализације.

9. Еколошка Српска

Српска напредна странка потпуно је увјерена да је очување животне средине задатак који имамо не само према нама самима, него и према природи и нашим потомцима. Као демохришћанска странка, сматрамо да је наша природа дар људима од Бога, и да се према том дару морамо опходити са највећом могућом пажњом и обзиром. Наши потомци имају право да живе у очуваној и здравој животној средини, и наша је основна обавеза да им омогућимо хумане услове живота.

Сматрамо да Република Српска може искористити своје природне капацитете у правцу стварања погодних услова за производњу здраве хране, односно да можемо да искористимо све оне погодности које нуде пројекти Европске уније, а који се тичу стандарда везаних управо за здраве прехранбене артикле. С обзиром на стање у нашој привреди, које је далеко од доброг, вјерујемо да производња здраве хране свакако јесте једна од наших евентуалних компаративних предности у глобалној тржишној утакмици.

Исто тако, имајући у виду богатство које имамо у води и другим природним ресурсима, сматрамо да је потребно искористити те капацитете које нам је природа подарила, али на тај начин да их заштитимо од загађења и потпуног трошења. Такође, чврсто се залажемо за то да ти природни ресурси остану у власништву Републике Српске, односно да примарно служе њеним грађанима.

Због свега наведеног, јасно је да је значај очувања и унапређења животне средине вишеструко значајан по наше здравље и економију. Управо из тог разлога инсистираћемо на томе да се у нашем уставу Српска дефинише и као еколошка држава, како би се сви набројани циљеви нормирали и највишим правним актом у земљи, чиме би била послана јасна порука нашег одређења за здравију и хуманију будућност.

10. Здравствена политика

Основна поставка здравствене политике Српске напредне странке јесте да сви грађани Републике Српске имају неприкосновено право на оптималну здравствену заштиту. Нема срећне заједнице без срећних људи, а срећни и задовољни људи могу бити само ако су здрави.

С обзиром да је живот само један, и да сваки човјек има право да га проживи на најквалитетнији могући начин, обавеза је државе да створи предуслове да њени грађани живе здраво.

Цијели програм Српске напредне странке конципиран је на начин да сви његови саставни дијелови дјелују синергијски у правцу креирања амбијента да грађани Српске живе што боље. Тако је и са здравственом политиком-све оно што говоримо у остатку нашег програма везано је за срећног и задовољног човјека, и сматрамо да је за његово здравље, поред оптималне здравствене политике, од подједнаког значаја и његов материјални положај, стање културне свијести, животна средина у којој егзистира и сл. Из тог разлога сви остали програмски дијелови надопуњују здравствену политику, и обратно.

Као и у остатку нашег програма, **човјек је у средишту наше здравствене политике.** Здравство и здравствени систем јесу један од основних темеља социјалне стабилности и равноправности грађана Српске, и у том контексту потребно је цијели тај систем учинити што ефикаснијим и одрживијим.

Здравствена политика СНС-а здравље посматра као инвестицију, те служи потребама појединца и заједнице. Наш основни циљ јесте да добијемо боље здравље, тако што ћемо:

- Креирати друштвену политику здравља (политика која здравље види као вриједност)
- Јачати јавноздравствене компетенције (циклус процјене потреба, одабир приоритета, обликовање здравствене стратегије, имплементација програма, осигурање услуга које обимом и квалитетом одговарају потребама)
- Преусмјерити здравствени систем (према појединцу и заједници које служи, као и промјеном перцепције: од парадигме болести према здрављу)
- Учврстити сарадњу и повезивање унутар сектора, као и са различитим секторима унутар здравственог система (повезивање вертикалног и хоризонталног приступа).

Систем здравствене заштите треба бити организован на три нивоа: примарном, секундарном и терцијарном, а од посебног је значаја да примарни ниво (домови здравља, апотеке) буде што развијенији, не занемарујући ни остале нивое здравствене заштите. Потребно је унаприједити постојећи систем и процес децентрализације примарне здравствене заштите, уз очување и јасне гаранције њене финансијске одрживости. Српска напредна странка није против тога да своје мјесто у систему пружања здравствене заштите нађу и приватне здравствене установе, под условом да њихово дјеловање буде нормирано јасним и прецизним критеријумима. Такође, сматрамо да је неопходно постојање и посебног програма здравствене заштите посебно осјетљивих група становништва, као што су труднице, мајке тек рођене и мале дјеце, предшколска и школска дјеца, студенти и старије особе.

Да би се циљеви наше здравствене политике могли реализовати у пракси учинићемо све да се подједнако развијају и модернизују медицинске установе у регионалним центрима Српске, како би њени грађани имали једнака права у остваривању квалитетних здравствених услуга.

Од посебног значаја свакако је и превентивна здравствена политика („боље спријечити него лијечити“), која се огледа у посебним пројектима који ће афирмисати значај бављења спортом, здравим начином живота, културним приредбама и слично.

11. Социјално одговорна Српска

Основа социјалне политике Српске напредне странке јесте **перманентна борба против сиромаштва у заједници**. Српска напредна странка, као странка народњачке политичке провенијенције, потпуно је увјерена да без стабилне социо-економске ситуације нема нити стабилне заједнице, и да је, сходно томе, основни задатак данас свих друштвених фактора управо борба против све израженијег сиромаштва у којем се налази све више грађана Републике Српске.

Да би се сиромаштво смањило неопходно је да дође до динамичног раста привредне активности. Према томе, квалитетна социјална политика није могућа без исто такве економске политике и убрзаног привредног раста. СНС сматра да се мора стати у крај негативној досадашњој пракси према којој је купован какав-такав социјални мир, без да се инвестирало у привредну активност. Заправо, до сада смо имали ситуацију да је један дио националног дохотка одлазио у цеп бирократије, један дио сливао се тајкунима блиским политичкој олигархији, док је најмањи дио одлазио социјално угроженим категоријама, чиме се куповала њихова подршка на изборима. Привреда је тако остала ускраћена за један снажан инвестициони циклус, што је уз њено све израженије и обимније фискално и процедурално оптерећење довело до скоро потпуног колапса. Тиме се дошло у ситуацију да се социјални мир

може још неко кратко вријеме куповати преосталим средствима добијеним приватизацијом државне имовине, односно кредитима међународних финансијских институција, међутим и томе се назире крај.

Према томе, уколико се радикално не промјени економска политика, потпуно је извјесно, ускоро долази до потпуног социјалног краха у Републици Српској. Након што српски напредњаци преузму одговорност за политичко вођење Српске фокусираћемо се на растерећење привреде, како би ова добила елементарне претпоставке да конкретно производи и ствара. Привреда која функционише јесте у стању да обезбједи дио средстава социјално угроженим категоријама становништва, као што су незапослени, ратни војни инвалиди, инвалиди рада, труднице, дјеца и млади, односно стари и изнемогли.

Елементарне поставке социјалне политике у једном друштву креирају, путем *социјалног дијалога*, социјални партнери. Уз стандардне социјалне партнере (влада, послодавци, синдикат радника), планирамо да у процес социјалног дијалога укључимо и „синдикат незапослених“. То практично значи да ће приликом дијалога који се тиче макро економско-социјалних тема бити уважено и мишљење особа које могу да раде, али им није испоштовано једно од основних људских права, а то је право на рад. Синдикат или удружење незапослених заступаће интересе незапослених у заједници, а којих је, нажалост, исувише, да би се њихов став могао више игнорисати. Сматрамо да ће се учешћем незапослених у социјалном дијалогу прихватити реална чињеница да до сада нико није бранио интересе ове широке друштвене групације, односно да ће се на тај начин формирати реална цијена рада, која је, уколико у виду имамо реално стање наше привреде, нижа од оне која је дефинисана општим и појединачним колективним уговорима. На тај начин ће, сљедствено, доћи и до смањења цијена услуга и производа, односно доћиће се до динамичнијих промјена на тржишту рада, односно биће могуће брже и лакше доћи до запослења него што је то данас случај.

СНС се залаже за озбиљну *анализу коришћења услуга социјалног осигурања*. Сматрамо да се у прошлости тиме превише манипулисало. Увјерени смо да је данас безобразно много случајева гдје су корисници услуга социјалног осигурања лица која те услуге или уопште не заслужују, или заслужују у знатно мањем обиму. На тај начин оштећени су сви они којима је помоћ државе заиста потребна. У том смислу учинићемо све да се сви они који су неоправдано налазе на јаслама државног буџета са њега скину, односно да се позову на одговорност и сви они који су им то омогућили. У том контексту нећемо правити изузетке, и ствари намјеравамо да истјерамо на чистац.

Што се тиче питања и проблема *борачке популације* тиче, сматрамо да је један од основних проблема то што данас привилегије које треба да припадају борцима уживају и они који у рату уопште и нису били, чиме се драстично умањује опсег права која би иначе требала да уживају они истински борци, који су створили Републику Српску. Невјероватно је да је на крају отаџбинског рата било евидентирано 207 000 бораца, док их је сада 450 000. Такође, провјерен је и податак да је у борбеним дејствима рањено, повријеђено и обољело 38 000 бораца, док се, у међувремену, нечасним и закулисним радњама и издавањем лажних љекарских увјерења и рјешења, дошло до цифре од 90 000 особа које су, по том основу, на јаслама републичког буџета, чиме су директно покрадени борци који су жртвовали здравље за Српску.

Ово повећање борачке популације је производ досадашњег рада БОРС-а који је својим актима и манипулисањима омогућио фалш борцима да се докопају већег стажа рада по основу учешћа у рату, затим цивилним инвалидима да своје инвалиднине и обољења претворе у ратне, јер су ратна примања по закону у правима бораца за 50% већа и то са циљем придобијања гласачког тјела у корист владајуће странке, што је недопустиво, противправно и аморално.

Ова увећања за 100% и више него директно утичу на и онако слаба примања ових категорија бораца. Логично би било да за ових 15 година од краја рата бројке буду у благом опадању због старости и морталитета бораца.

Лош закон о категоризацији је омогућио многим који су били далеко од линија фронта гдје се стварала Република Српска да буду борци прве и друге категорије, а они који су провели мањи период на фронту да нису ни близу прве и друге категорије.

Српска напредна странка спремна је да у сарадњи са оним истинским борцима учини слjedeће:

1. Формирање фонда за борце по узору на фонд ПИО одакле би се трајно категорисала борачка популација;
2. Да борачка организација буде партнер борцима у рјешавању њихових проблема, а не партнер власти у њеним криминогеним активностима;
3. Да се борци који немају социјално осигурање могу љечити као и њихове породице;
4. Редован мјесечни борачки додатак за борце 1 и 2 категорије;
5. Пеизије за породице умрлих бораца као и њихово љечење;
6. Предност при запошљавању одликованих бораца 1 и 2 категорије;
7. Доношење закона о ПТСП-у;
8. Ревизија борачког статуса ратних војних инвалида, са циљем реализације обезбјеђених права (која из тог статуса произилазе) искључиво за оне који су то стварно заслужили;
9. Заштита части и достојанства свих учесника рата а посебно погинулих у рату;
10. Промјена закона о категоризацији нарочито у дјелу који се односи на зону борбених дејстава.

Уколико се пажљивије анализира структурне *незапослених лица способних за рад* јасно је да највећи дио таквих незапослених лица чине они који су у процесу приватизације друштвених/државних предузећа остали технолошки вишак, као и млади који по завршетку школовања нису успјели да пронађу посао. Да би постали конкурентни на тржишту рада, поред структурних и суштинских промјена које морају да се десе у привредном, правосудном и управном систему, потребно је и да се образовни систем синхронизује потпуно са потребама привреде. Нелогично је и неефикасно да се допушта инфлација диплома иза којих не стоји реално знање, односно да се мултипликују она занимања којима је тржиште рада презасићено. У том смислу образовање мора бити активно и перманентно, како би се незапослена лица могла преквалификовати и ангажовати у оним привредним сферама у којима постоји дефицит стручних кадрова.

Особе које су способне за рад, а ипак не могу да пронађу посао, морају добити могућност од државе да им се у вишегодишњи бесплатан закуп да на коришћење обрадиво пољопривредно земљиште, при чему би се за прву годину тим лицима обезбједило сјемење, ђубриво и остали артикли неопходни за пољопривредну производњу. На тај начин би се радно способним незапосленим лицима пружио шанса да живе од свог рада, а они који би евентуално одбили такву понуду државе били би лишени осталих социјалних накнада.

Од посебног је значаја да се оствари *квалитетнија координација јавних служби* које се баве социјалном заштитом на различитим организационим нивоима, као и да постоји јасна и прецизна подјела надлежности и обавеза служби на републичком и локалном нивоу. Сматрамо да се исувише енергије и средстава узалудно троши због некоординисаног дјеловања тих служби, односно да је недопустиво да се средства пореских обвезника нерационално расипају због некавалитетног функционисања управног система у овим службама.

Залажемо се за реалну реформу цјелокупног система ПИО и Фонда ПИО, неодржива је тренутна ситуација да се пензије финансирају из кредита који се узимају од комерцијалних банака и за које се плаћа реално висока каматна стопа, док имовина и средства Фонда ПИО нису искориштена у циљу унапређења функционисања пензионог система у РС. Реформа система ПИО није могућа без цјелокупне реформе привредног пословања која ће довести до

реалности увођења и остала два стуба пензионог осигурања и повећавања стопе запослености. Помјерање граница за одлазак у пензију није рјешење већ одлагање рјешавања проблема. Неопходно је адекватно управљање хартијама од вриједности које су у власништву Фонда ПИО и осталом имовином на начин примјерен инвестиционим фондовима, са савременим менаџмент знањима, чиме се може довести до повећања прихода Фонда ПИО.

Такође, смањење оптерећења на послодавцеу погледу пореза и доприноса на лична примања довешће до повећања радних мјеста и изласка из сиве зоне за многе раднике, што ће доприњети и повећању прихода у буџет Фонда ПИО-а.

Највећи непријатељ нашем народу на овим просторима тренутно је бијела куга и напуштање традиционалних појмова о породици и породичним вриједностима, тако да један од приоритета СНС је борба против ових пошести. Идеја водила у овој борби биће улагање у живот, улагање у људе, у породицу као основну и полазну ћелију друштва. Без породице, нестaje и нација, јака породица са доста дјецe је јака држава. Потребни су много озбиљнији и суштински захвати како би родитељство, а нарочито материнство, изнова стекли значајно мјесто на љествици прихваћених друштвених и животних вриједности. У том циљу неопходно је прије свега створити медијске услове да се питања обнове становништва и популационе политике третирају као питања од посебног друштвеног и националног интереса, те предузети сљедеће мјере:

- наметнути популациону политику као главну преокупацију цијелог друштва;
- будити националну свијест о проблему као и свијест о личној улози и доприносу у рјешавању проблема српске нације;
- усмјеравати младе ка буђењу националне свијести и спремности да они буду дио свенационалног српског програма;
- будити спремност код младих људи да дају лични допринос опстанку своје нације;
- захтјевати од интелектуалаца да осоколе и освјесте народ како би смо повјеровали у свој спас и препород;
- усмјерити информисање у прилог популационе политике, која мора да обавјештава, образује, васпитава, убјеђује и стимулише младе за рађање;
- путем медија глорификовати рађање као најузвишенији задатак сваке жене;
- усмјеравати вриједносне оријентације младих у прилог рађања;
- наметати рађање као животни стил;
- сугерисати младима да формирају свој интелектуални став о проблему опстанка нације;
- медијски афирмисати мајке са више дјецe, као и успјешне младе бракове, срећне породице и радост рађања;
- спровођење мјера за сузбијање стерилитета и смањење броја абортуса, донирање вантелесне оплодње;
- обезбјеђење фондова и финансијских средстава за подршку младим брачним паровима, вишечланим продицама, обезбјеђење радних мјеста за родитеље спремне за формирање вишечланих породица, стипендије за дјецу из вишечланих породица, повољно кредитирање стамбеног збрињавања вишечланих породица и др.

Проблем избјеглица и расељених лица петнаест година након заврштека рата у БиХ је скоро на истом нивоу као у послијератним годинама, све захваљујући неодговорним политичарима који су донације за рјешавање проблема ове популације користили за лична богаћења, а све те струкуре политичара се још увијек налазе у јавном животу Српске и БиХ, у позицији или опозицији. Наш задатак поред откривања злоупотреба у располагању донацијама је да у наредном четворогодишњем периоду коначно ријешити питање избјеглица и расељених лица, њиховим стамбеним збрињавањем и запошљавањем или у мјесту ранијег живљења или другдје

по њиховом избору, тако да у послије тог периода никад више ни у једној влади на овим просторима не постоје министарства задужена за избјеглице и расељена лица.

12. Унутрашњи односи и политички систем

Српска напредна странка залаже се за републикански облик државног уређења, са јасном и прецизном подјелом власти на законодавну, извршну и судску. Сматрамо да ове три власти морају да имају своје изворне уставне компетенције, што значи да је недопустиво да једна од њих противправно доминира над осталима. Посебно је недопустиво да се било који појединац или интересна група стави изнад институција, без обзира о коме је ријеч. Сматрамо да су грађани Српске носиоци суверенитета у Српској, и нико нема право да то њихово елементарно демократско право дерогира на било који начин.

Српска напредна странка у потпуности поштује уставно уређење Републике Српске, које је дефинисано уставима Српске и Босне и Херцеговине. За нас је дејтонска композиција БиХ прихватљива у њеном оригиналном значењу, а према коме се она састоји од два државотворна ентитета и три конститутивна народа. Увјерени смо да је то једини одржив модел на којем БиХ може да функционише, и свако евентуално одступање од тог и таквог модела потенцијално може да значи декомпозицију уставног уређења земље, односно њен суштински и функционални крах. У том случају, српски напредњаци сматрају да Република Српска треба да пронађе нове механизме своје институционалне егзистенције. Укратко, ми сматрамо да Република Српска може бити у конфедерацији са Федерацијом БиХ само на начин како је експлицитно прописано Уставом БиХ, а уколико се на било који начин угрози уставно уређење БиХ-Република Српска у таквој противуставној работи неће учествовати и, сходно општеприхваћеним демократским и цивилизацијским нормама а које се тичу права грађана и народа на самоопредјељење, одлучиће демократским начином којим путем ће даље да настави.

С обзиром да је један од основних програмских циљева Српске напредне странке **еманципација Републике Српске**, сматрамо да дејтонско уређење земље даје пуно простора и шанси за остварење једног таквог циља. Учинићемо све да Српску економски, културно и на крају и политички потпуно еманципују, поштујући потпуно уставне норме и демократску вољу својих грађана.

Уколико у виду имамо праксу развијених европских земаља, јасно је да је један од стандарда у демократским државама **децентрализација власти**, односно њено приближавање грађанима. У том контексту сматрамо да је ствар незнања или злонамјерности инсистирање одређених политичких кругова, поготово оних из дијела ФБиХ, да се БиХ централизује, како би брже и лакше постала чланица Европске уније. С обзиром да је улазак у Европску унију један од наших основних циљева, на којем чврсто и упорно инсистирамо, учинићемо све да испунимо све истинске европске стандарде који ће омогућити бољи живот грађанима Српске. Али, ти стандарди не могу да буду предмет политичких злоупотреба и уцјењивања Републике Српске, него само механизам бољег и просперитетнијег живота за све грађане у овој земљи.

Што се евентуалних промјена Устава БиХ тиче, Српска напредна странка није априори против истих, уколико се оне реализују у правцу јачања позиције Републике Српске, односно бољег живота за њене грађане.

У оквиру дејтонског уређења БиХ и њених овлаштења као сложене заједнице, Српска напредна странка се залаже за активно учешће представника српског народа у органима БиХ у циљу

учествовања у управљању судбином свог народа и Републике Срске као резултата борбе за признање права на живот српског народа на овим просторима, те недопуштања да БиХ као сложенем заједницом управљају други на штету РС и њених грађана.

13. Спољна политика

Српска напредна странка сматра да Република Српска треба да буде у пријатељским односима са свим земљама на свијету које поштују њен политичко-правни субјективитет и уставно уређење. Идеја Српске напредне странке јесте идеја мира, слободе, толеранције и мирољубиве коегзистенције свих народа и земаља на свијету. Сматрамо да је та идеја, формулисана још у вријеме просвјетитељства, нешто најхуманије што је човјек у свом развоју до сада постигао.

Сматрамо да је за Републику Српску од посебног значаја да буде у изузетно пријатељским везама са свим сусједним државама. На то нас упућују културолошки, економски, историјски, али и разлози који се тичу заједничке европске будућности цијелог овог региона. У том смислу од нарочитог су значаја везе са Србијом и Црном Гором, земљама са којима дјелимо заједничку културу, језик, привредне интересе, те српским народом у осталим државама насталим распадом СФРЈ. Србија је матица српског народа, који већински егзистира и у Републици Српској, док је српски народ и у Црној Гори такође један од најзначајнијих конститутивних елемената те државе. Српска напредна странка, као народна и демократска странка, сматра да је српско питање, прије свега, грађанско и демократско питање, те да као такво има свој пуни легитимитет, који нико не може да спори. Мишљења смо да ћемо своје легитимне националне интересе на најбољи начин да реализујемо поштујући све релевантне међународне правне акте, могућности које нам пружа Дејтонски споразум (специјалне и паралелне везе, нпр.), као и будуће чланство у Европској унији, које нам гарантује и блиску формалну повезаност са нашом матицом и Црном Гором. Мишљења смо да односи Српске и Србије морају бити најприснији могући, и да је тренутна ситуација далеко од оне коју српски народ са обе стране Дрине жели. Наша национална и културна идентичност мора имати и своје позитивне реперкусије у економском и политичком смислу, и српски напредњаци и у Србији и у Српској учиниће све да односи Српске и Србије буду управо онакви какви су односи напредњака са обе стране наше заједничке ријеке: братски. Недопустиво је да и поред законских механизма специјалне и паралелне везе Српске са Србијом нису успостављене на начин којим би биле задовољене потребе прије свега њихових грађана, већ је све сведено на протоколарне посјете званичника које ништа практично не доносе, а баналан примјер је непризнавање диплома школа из Србије у Српској без званичне нострификације. Задатак напредњака да ове везе подигну на виши ниво и да сваки грађанин Српске се у великој мјери осјећа као грађанин Србије и обрнуто, да инвестиције у привреду између Српске и Србије буду на највишем нивоу у циљу компатибилности и конкретности на европском и свјетском тржишту.

Неопходно је више пажње посветити односима са дијаспором у Европи и прекоокеанским земљама, као због националне и културне повезаности, тако и ради стварања услова и механизма за враћањем наших исељеника на ове просторе, те пружањем им могућности за примјену знања и искустава стечених у иностранству, те инвестирањем у привредни развој РС.

Што се Европске уније тиче, Српска напредна странка потпуно је посвећена уласку Републике Српске у ову међународну асоцијацију. Сматрамо да ће се на тај начин реализовати економски, културни и национални интереси наших грађана. Сама идеја Европске уније, а то је идеја мирољубиве коегзистенције народа и држава, јесте и идеја Српске напредне странке, а и иначе је европски сензибилитет саставни дио политичког сензибилитета српског

народа уопште. У том смислу учинићемо све да Српска чим прије постане дијелом Европске уније, и потпуно смо увјерени да ће напредњаци и у Српској и у Србији да истовремено реализују овај велики државни и национални задатак. Увјерени смо да ће у блиској будућности заједнички клуб Српске напредне странке, који ће чинити посланици напредњака из Српске и Србије, бити озбиљан и релевантан фактор у Европском парламенту, с обзиром да је наша породица, породица српских напредњака, највећа и најздравија у овом дијелу Европе.

Један од предуслова уласка Српске и ФБиХ у ЕУ је и **укидање ОХР-а** као страног елемента у ткиву Српске и Федерације и резултата незрелости тренутне тзв. политичке елите. Напредњаци поред активног рада на укидању овог модерног механизма окупације тражиће и да се отворе све тајне архиве ОХР-а, како би грађани могли да виде право лице тзв. политичких елита и који њени дијелови су радили за грађане који су их бирали, а који су радили у циљу одржавања овог тамног вилајета у којем живимо по налогу моћника који су њима управљали уцјенама, корупцијом и подмићивањем.

Српска напредна странка, као пацифистичка политичка организација, сматра да је вријеме војних савеза ствар прошлости, те да се човјечанство мора посветити изградњи мирољубиве будућности. Државе и народи морају да се окрену изградњи мира, како би наши потомци добили шансу да живе у једном бољем и хуманијем свијету. У том смислу цијенимо да Република Српска треба да остане изван сваког милитантног савеза, односно да своје ресурсе и енергију усмјери на ширење идеја мира и толеранције међу државама и народима. **Према томе, сматрамо да Српска треба да буде војно неутрална, а да посљедњу и одлучујућу ријеч о томе имају они који и носе суверенитет у Републици Српској, а то су њени грађани.**

14. Посебан однос са Српском православном црквом

Иако смо у начелу одређени за поштовање елементарних принципа секуларне државе, односно иако је потпуно јасно да црква треба да буде одвојена од функционисања модерне државе, **сматрамо да је нашој заједници неопходна духовна и морална обнова**, како би се елиминисали негативни ефекти које је оставила безбожничка и аморална комунистичка догма. Српски напредњаци сматрају да Српска православна црква, у чијој је духовној заједници велика већина грађана Републике Српске, итекако треба да има посебно важно мјесто у постављеном задатку продуховљења и оздрављења нашег народа. У том смислу учинићемо све да сваки грађанин Српске који то жели има најоптималнију могућност да се упозна са вриједностима и принципима хришћанског учења, а на којима је и заснована модерна цивилизација, чији смо саставни и нераскидив дио. Залагаћемо се да предмет вјеронауке свакако буде дио наставног програма како у основним, тако и у средњим школама, јер је духовно-морално образовање једнако важно, ако не и битније, од оног формално-функционалног.

Иако формално одвојене, држава и СПЦ треба тијесно да сарађују и у борби против пошаста које са собом носе изазови данашњег времена: наркоманије, алкохолизма, проституисања, криминала и корупције и свих осталих социјално девијантних форми понашања индивидуе. У том смислу сматрамо да држава треба активно да подржава различите програме и акције које Српска православна црква креира и спроводи.

15. Закључак

Српска напредна странка формирана је у намјери да стане на чело оних здравих снага у нашој заједници, које су свјесне да су нам, појединачно и колективно, неопходне суштинске позитивне промјене. Српска напредна странка јесте странка која је окренута будућности, бољој будућности коју заслужују наша дјеца. Наша дјеца не заслужују да живе у онаквом стању у

каквом смо ми живјели. Она треба да буду срећна и задовољна, да се едукују, да живе од свога рада, да путују и упознају друге људе и културе.

Заправо, у најкраћем, али и најтачнијем, Српска напредна странка и јесте странка-наше дјеце. Све оно што није учињено како бисмо ми данас живјели у нормалној и просперитетној заједници, морамо учинити ми сами, како бисмо својим потомцима оставили здраве темеље. Темељи који су нас дочекали јесу трули, искварени, коруптивни, зли. Ми морамо да их мјењамо, да изграђујемо нове, а сјећајући се позитивних искустава које су нам прије оставили наши преци. Ми смо странка љубави, а не мржње. Своје политичке опонентне и ривале не мрзимо-ми ћемо да их едукујемо. Нису они толико зли, колико немају знања.

Као странка будућности, сходно нашој политичкој филозофији, ми јесмо странка еволуције. Своју снагу и енергију усмјеравамо на постепено побољшање људи и заједнице. Непрестаним образовањем. Ми први желимо да учимо, и да се поправљамо. Ми морамо да радимо највише, како бисмо могли и друге да позовемо да раде. Ми морамо да служимо као примјер, позитивни примјер и инспирација. Као такви, немамо право на сујету. Морамо да отворимо простор онима бољим од нас. Заправо, наш основни задатак јесте да нађемо и(ли) начинимо друге, који су бољи од нас. Ми ћемо то и учинити.